

## POSTANOWIENIE

27 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2025 r. w Warszawie  
zażalenia A. H., A. Z., M. K., S. M. i S. M.1  
na postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku  
z 5 października 2023 r., III Ca 16/23,  
w sprawie z wniosku A. H., A.Z., M. K., S. M. i S. M.1  
z udziałem G. H., A. R., [...] i G. R.  
o stwierdzenie nabycia spadku,

**uchyla zaskarżone postanowienie.**

## UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku postanowieniem z 5 października 2023 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Gdyni z 8 listopada 2022 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji stwierdził, że Sąd Rejonowy nie ustalił istotnych dla sprawy kwestii wymienionych w pisemnym uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z 21 kwietnia 2021 r. uchylającym do ponownego rozpoznania poprzednie orzeczenie Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy przypomniał, że toczące się postępowanie obejmuje stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym K. M., ostatnio stale zamieszkałym w T.. W postępowaniu tym zachodzi konieczność ustalenia jurysdykcji sądów polskich wobec wystąpienia międzynarodowych elementów stanu faktycznego oraz charakteru roszczenia o ustalenie nieważności umowy darowizny nieruchomości położonej w G., będącego przedmiotem postępowania w sprawie toczącej się przed

Sądem Okręgowym w Gdańsku. Zdaniem Sądu drugiej instancji, pomimo wytycznych w tym zakresie, Sąd Rejonowy przy rozpoznawaniu sprawy nie ustalił charakteru roszczenia sformułowanego przez spadkodawcę w odniesieniu do spornej nieruchomości, w szczególności nie dokonał analizy tego zagadnienia ani nie poczynił w tym zakresie rozważań. Nie wyjaśnił, czy rodzaj tego roszczenia jest wystarczający dla konstruowania w oparciu o nie podstawy jurysdykcji sądu polskiego.

Zażalenie na to postanowienie wnieśli wnioskodawcy, zaskarżając je w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucili naruszenie art. 384 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

W odpowiedzi na zażalenie uczestniczka G. R. wносиła o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

#### **Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

1. Rozpoznając przewidziane w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Sąd drugiej instancji może bowiem w postępowaniu nieprocesowym uchylić zaskarżone orzeczenie co do istoty sprawy i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy więc przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z tych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd rozpoznający apelację przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy (postanowienia SN: z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18).

Sąd Najwyższy przyjmuje konsekwentnie, że rozstrzygnięcie o uchyleniu orzeczenia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie

stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, wydając orzeczenie reformatoryjne. Prowadzenie przez sąd drugiej instancji uzupełniającego postępowania dowodowego i orzekanie reformatoryjne powinno zatem stanowić regułę, gdyż odpowiada założeniom apelacji pełnej. Przemawia to za ścieśniającą wykładnią przyczyn uchylenia orzeczenia określonych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

2. Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. m.in. postanowienie SN z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22, oraz wyroki SN z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, i z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna tego zwrotu pozwala na przyjęcie, że wszelkie inne wady rozstrzygnięcia, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Tego rodzaju braki w postępowaniu dowodowym i uchybienia prawu materialnemu popełnione w procesie subsumpcji powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (postanowienie SN z 27 lutego 2020 r., I CZ 2/20).

W szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że oceny o nierozpoznaniu istoty sprawy nie uzasadnia niedostateczne rozważenie przez sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, mających zastosowanie w sprawie, ani tym bardziej niedostateczne uzasadnienie wyrażonego w tym zakresie stanowiska. Sąd drugiej instancji jest zobowiązany samodzielnie dokonać oceny prawnej dochodzonego żądania i skonfrontować ją z zaskarżonym

orzeczeniem oraz uzasadniającymi go motywami, nie będąc przy tym ograniczony zarzutami apelacji (tak m.in. postanowienie SN z 19 marca 2014 r., I CZ 18/14).

3. Nie jest, wobec tego trafne stanowisko Sądu drugiej instancji, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż nie ustalił charakteru roszczenia sformułowanego przez spadkodawcę w odniesieniu do spornej nieruchomości położonej w G.. Sąd Rejonowy jednoznacznie określił podstawę faktyczną i prawną swojego rozstrzygnięcia. Wskazał, że „(...) powyższa wierzytelność stanowi roszczenie majątkowe umiejscowione w Polsce (...)” Postanowienie Sądu Rejonowego odnosi się zatem do przedmiotu sprawy, a jego uzasadnienie wyjaśnia przesłanki wydanego rozstrzygnięcia. Niedokonanie oceny prawnej w sposób wymagany przez Sąd drugiej instancji, nie może być kwalifikowane jako nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji.

4. Sąd drugiej instancji, będąc sądem w pełni uprawnionym do dokonania odmiennej oceny prawnej istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, powinien rozważyć, czy przyjęta w postanowieniu Sądu pierwszej instancji kwalifikacja prawna wymaga uzupełnienia ustaleń faktycznych i ewentualnie przeprowadzenia postępowania dowodowego, a jeżeli tak, to w jakim zakresie.

Odnośnie do konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że wydanie orzeczenia kasatoryjnego przez sąd drugiej instancji z powołaniem się na konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.) obejmuje wyłącznie te sytuacje, w których merytoryczne rozpoznanie sporu przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia przez ten sąd całego postępowania dowodowego. Jeżeli konieczne jest jedynie uzupełnienie braków postępowania dowodowego w określonej kwestii, w szczególności w następstwie wyrażenia przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny prawnej lub przeprowadzenie dowodów, które sąd pierwszej instancji bezpodstawnie pominął, nie zachodzi podstawa do uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, gdyż sąd drugiej instancji, jako sąd merytoryczny, obowiązany jest uzupełnić postępowanie dowodowe w niezbędnym zakresie (zob. m.in. postanowienia SN: z 17 marca

2016 r., II CZ 1/16; z 28 kwietnia 2021 r., III PZ 9/20; z 29 października 2020 r., III PZ 6/20; z 6 lutego 2015 r., II CZ 101/14; z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 129/12).

Jest to konsekwencja przyjętego w polskiej procedurze cywilnej modelu apelacji pełnej, który zakłada, że sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony jeszcze raz bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym, postępowanie apelacyjne, choć odwoławcze, ma charakter merytoryczny, a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Dokonanie przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych umożliwia temu sądowi ustalenie podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz podjęcie aktu subsumcji. Tym samym sąd drugiej instancji, stosownie do art. 378 § 1 k.p.c., rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadzi lub ponawia dowody albo poprzestaje na materiale zebranym w pierwszej instancji i ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

5. Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>15</sup> § 1 w zw. z art. 394<sup>1</sup> § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i nie rozstrzygał o kosztach postępowania zażaleniowego, skoro obowiązek rozstrzygania przez sąd właściwy przy ponownym rozpoznaniu sprawy o kosztach postępowania zażaleniowego toczącego się przed Sądem Najwyższym wynika wprost z ustawy (tak postanowienie SN z 8 listopada 2019 r., V CZ 50/19, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 18).

(D.Z.)

[r.g.]